

Anna Lissowska-Wójtowicz

W sprawie realności zdarzeń : uwagi do artykułu Jana Czerniawskiego "Teoria względności a upływ czasu"

Filozofia Nauki 2/1, 101

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Anna Lissowska-Wójtowicz

W sprawie realności zdarzeń. Uwagi do artykułu Jana Czerniawskiego „Teoria względności a upływ czasu”

Podstawowym pojęciem dla rekonstrukcji rozumowania Putnama jest pojęcie „realności”. Autor artykułu pisze, że „człowiek z ulicy» wierzy, że realne są zdarzenia „teraźniejsze”, tj. równoczesne z jego realnymi (aktualnymi) zdarzeniami świadomościowymi”. Już samo — jak to w artykule milcząco przyjmuje Autor — cechą absolutną zdarzeń. Jeśli teraz przez $r_a(x)$ oznaczymy relację „zdarzenie x jest realne dla obserwatora a ”, to teza (O) przyjmuje postać:

$$(O') \quad \forall a (\exists x r_a(x) \wedge \exists x \neg r_a(x)),$$

a w konsekwencji teza (W) przyjmuje postać

$$(W') \quad \forall x \forall y [R(y,x,a) \Rightarrow (r_a(x) \Leftrightarrow r_a(y))],$$

co można wzmocnić do

$$(1') \quad \forall \alpha \forall x \forall y [R(y,x,\alpha) \Rightarrow (r_\alpha(x) \Leftrightarrow r_\alpha(y))].$$

Z kolei tezę (2) należy przeformułować w następujący sposób:

$$(2') \quad \forall x \forall z \exists y [\exists \alpha_1 \exists \alpha_2 (R(y,x,\alpha_1) \wedge R(y,x,\alpha_2))]$$

Ale teraz z tezy (1') i (2') nie wynika teza (S) (w szczególności, jeśli dowód (S) miałby przebiegać analogicznie do dowodu podanego w „Dodatku”, to nie będzie uprawnione przejście od (11) do (12), gdyż z tego, że dla obserwatora α_1 realne jest zdarzenie x zawsze i tylko, gdy realne jest zdarzenie y , i z tego, że dla obserwatora α_2 realne jest zdarzenie y zawsze i tylko, gdy realne jest zdarzenie z , nie wynika wcale, że zdarzenie x jest realne zawsze i tylko, gdy realne jest zdarzenie z :

$$[\exists \alpha_1 \exists \alpha_2 (r_{\alpha_1}(x) \Leftrightarrow r_{\alpha_1}(y)) \wedge (r_{\alpha_2}(x) \Leftrightarrow r_{\alpha_2}(y))] \Rightarrow (r_?(x) \Leftrightarrow r_?(z)).$$

Powstaje też pytanie, dla którego z obserwatorów realne są zdarzenia, które miałyby występować w następniku implikacji.

Podobne zastrzeżenia można wysunąć w stosunku do dowodu tezy (S) przy zmienionym rozumieniu relacji R .

Wydaje się, że wskazanie tej słabości w rozumowaniu Putnama jest najprostszym sposobem uniknięcia paradoksalnych konsekwencji, do których rozumowanie to prowadzi.